

Kooristseen Rasmus Puuri ooperist «Pilved värvid».

FOTOD: HARRI ROSPU

Vanaema pearätiku värvi pilved

ARVUSTUS

PILLE-RIIN
PURJE
teatrikritik

kruusvallilik: teise vaatusel algul toob vanaema kirja võõrsilt; finaali eel istub vanaema tagalaval, näeme ta pearätti kui puhast valget pilve: Ever kuulatab pingsalt ja liikumatult, Pajusoo kiiktool kiigub kui rahutus tuuleilil.

«Pilved värvid» tundliku helikeele, libreto värsside vaimuka tähenduskülluse ja lavastuse karmi karguse ühisosa ei ole lihtne sõnastada. Siit hoovab sarkasmi ja groteski 1990ndate saabumise julgalt poolelt, ometi jäävad nood sõnad ahtaks. Ehk on täpsem harduse ja halastamatuse ütepõimimine ajadistantsilt? Nagu päikseprillidega KGB agendi (Mati Vaikmaa) silmatorkav koht Balti ketis.

Laulupeo stseen on võtmehek: poistekoori tundehele ja tulevikulootus – sellesse skalpellina lõikuv turvamees, kes valvab lauluväljaku vippi-de ala. Liiatigi on rollijaotuses turvamees – sama, kes ärimees, vanaema kodu anastaja – Priit Volmeri kehasuses tiba rafineeritum, Mart Lauril kantpääselt robustne.

Aegade sild 1991. aastal sündinud helilooja Rasmus Puuri ooperis on liigutav.

Poistekoori lootuse veendumus haakub koori laulva revolutsiooni stseeniga, taas puudutab eriliselt hinge vaikne, õrn lõpusalm, hilise õhtu saabumise minoorne, küsiv ja paluv aimus.

Lavastuse kaks koosseisu eristuvad pisinüanssides, mitte põhihelilt. Ema Ell, Kruusvalli näidendi noorim tütar, on Triin Ella mängus ehe, vahetu, emalik. Rauno Elp isa Kaarlina tõsine kinnine töömees, kelle pilk heisatud sinimustvalgele lipule jääb meelde. Jassi Zahharov on isa osas lahtisemate emotsioonidega, soojemate toonidega, milleski meenutab Rein

Arenit. Helen Lokuta Ellu mehele nähtavad nipsakused triivisid kohati koomikasse kreeni. Mõlemad tütreid Lagled (kõnekaad eesnimed!), Janne Ševtšenko tumedat verd punkplika ja Kristel Pärtna linalakk, avavad õnneekstaasi lüürilise, aga illusoorse õhulennu, naivistlik lavatrosside küljes rippumine toimib kujundina, sumbuva õnneigatsus jääb Lagle eluheliks.

Ainus dublandita solist on Mati Turi poeg Kalevi osas, koloriitne värvivahetaja, kes isa sõnutsi «parteilaste pundist pani padavai plehku». Rabavaim hingelaul kuulubki Kalevile, kui vanemad heauskselt kodu temale annavad – muusikas ilmuvad-hääbuvad Ernesaksa laulu «Mu isamaa on minu arm» motiivid lisavad perepoja heitlustele ajalik-ajatu põhja(tuse). Kriipiv kujund seegi, kuis vanemad Kalevi autot lükkavad. Kalevi kaasa Maria olulises rollis näib Juuli Lill argimuserdatum ja lüüasaanum, Aule Urbi Mariast hoovab elu-juiget uhkust, mis muudab finaali heledamaks.

Ervin Õunapuu kujundus, Margus Vaiguri valgus, Argo Valdmaa video loovad detailitapse õhustiku. Pilvede liikumise poeesia ja ärevus, võikad karussellikreatuurid hämaruses hiilivate metallivara-raste saagina, madaluke kodumaja ja Kalevi rühmamine kodu laastamas, mitte taastamas – kadunud peremees Kalev puhkab enne tööd! –, kõik saab kujundikaalukalt silmale nähtavaks. Süüvimist väärrib Anu Lensmendi kostüümide sinimustvalge värvigamma, eriti selle tempimine halliga Kalevi seljas.

Lootusetuse ja lootuse vae-kaalud eesriide sulgudes, isa ja ema endassepööratud vaikimise hingehind jääb publiku tunnetada. Lõpplahenduse kõrvutamises Kruusvalliga sisaldub ooperi südametarkus, aus mure.

Tuleviku tehnikapõrgu

ARVUSTUS

KAROLIINA
KAGOVERE
kritik

Kaido Tiigisoon

«Kus pingviinid ei laula»
Varrak 2017
440 lk

Kaido Tiigisoon debüütromanis «Kus pingviinid ei laula» pingviinidest eriti juttu pole ja laulmiseks pole ka kellelgi põhjust, sest pilt, mis meile käesoleva sajandi lõpust antakse, ei ole just rõõmustav. Eelkõige hoiatatakse tehnikaga liialdamise eest: olge valvel, või muidu on märkamatuks meie selja taga singulaarsus kohale jõudnud, tehisintellekt võimeline end oma parema äranägemise järgi täiustama ning mis tal siis enam inimestest. Siis ei jäägi muud üle, kui mõnd vaprat ulmekangelast appi oodata.

Siinse raamatu vaprats kangelaseks on tehnik Roald Amunds, kes tehisintellekti juhitud superkorporatsioonist plehku paneb, kui ta parandustööd tehes masinakoodis kahtlasi andmeid märkab. Tegevus toimub Ameerikas ja vähemalt seal valitseb kõike tehisintellekt Heylel, heebrea keeli Valgusetooja, ladina keeles tuttavamalt Lucifer. Tõsi, et nende düstoopiariigis on kontroll kogu info üle Heyleli käes, aga kas tõesti ei sattunud keegi seda märkama?

Või oli see väike hind selle eest, mida Heylelil inimestele pakkuda oli? Heyleli pakutavad parandused ehk laiendused inimajule võivad ahvatleda tõesti: kiibist, mis annab parema mälu ja analüüsivõime kuni verre süstitava nanotehnoloogiana, mis hoiab inimese tervisel silma peal, kõikvõimalikust virtuaalsest meelelahutusest rääkimata.

Seda lõbu saavad endale lubada muidugi ainult rikkad, vaesem rahvas peab omal jõul hakkama saama. Linnades elavad «laiendatud» peavad end juba uueks inimliigiks, kes eriti välja ei satugi; miks peakski, kui kõik oma peas n-ö käealates on. Uus liik mõtleb meesugustest kui ahvikestest, kes kõlbavad lihtsamaid töid tegema, aga kes küllap varsti välja surevad. Kuid laiendatute intiiemsem suhtlemine toimuvat enamasti virtuaalselt ning kas seega ei ole hirmu, et just need võivad peagi välja surra?

Ka peategelane Roald Amunds on tavainimeste seast, aga väga taibukas, sest ainult kõige erksama vaimu esindajad võetakse tööle laiendatute masinaid hooldama, parandama ja välja töötama.

Pikapeale selgub, et põgenema ajas Amunds laiendatute kiipides märgatud Gygese sõrmuse nimeline viirus. Platoni-le annab see nähtamatuks tegev sõrmus võimaluse juurel- da nähtamatu ehk karistamatu isiku eetilise üle ja tun-

dub, et Heyleli plaanid salami- si laiendatuid mõjutades ei ole samuti kuigi vooruslikud.

Amunds esimene plaan on jõuda laiendamata maarahva sekka mässuliste juurde, aga kui nende kohalik rakuke ta nina eest ära tapetakse, jõuab ta esmalt poolvangina ühte saekaatrisse, kust hiljem edasi pageb – nüüd juba koos ke- na preiliga, kellesse ta vahe- peal armuda jõudis.

Edasi toimubki üks suur ta- gaajamine, kus paar püüab aina uutesse pelgupaikadesse jõuda. Teel leitakse uusi ja vanu liitla- si ning vaenlased, Heyleli otse- sed alluvad boss-laiendatud ja nende poolrobotitest käsilased, on enamasti neist vaid poole sammu kaugusel. Kuid nagu öeldud, on Amunds väga tai- bukas ja kavaldab nad ikka üle.

Õieti ongi raamatu suurim pluss selle süžee, mis on eriti veel debüüdi kohta väga hästi läbi mõeldud ja paika pandud ning liigub loogiliselt ühest ohtlikust sekeldusest teiseni, olemata sealt sealt sealt etteaimatav. Kui tegelased saekaat- rist tulema saavad, on nad pea kogu aeg teel ja mõnikord hak- kab kohe meeldivalt kõhe.

Samuti oli huvitav luge- da targutamiskohti, kus kee- gi võttis vaevaks Heyleli loo- dud tehnikaparadiisi ehk -põrgu üksikasju lahti seletada. Pooleleheküljelised monoloogid võivad tihtipeale kohma- kad näida ja olidki seda, ent sellest hoolimata huvitavad lu- geda: ilmselgelt on autor enda jaoks need tehnikaohud läbi mõelnud. Stiilikohmakust tu- li mujalgi ette, aga ju see on al- gaja autori asi ja kui süžee on sedavõrd paigas, siis on seda kergem andestada.

Raamatu suurim pluss on selle süžee, mis on väga hästi läbi mõeldud ning liigub loogiliselt ühest ohtlikust sekeldusest teiseni, olemata sealt sealt sealt etteaimatav.

Palju raskem on aga andes- tada tegelaste kohmakust, kel- lest ükski ei jäta pärisinime- se muljet ega pane seetõttu ka suuremalt kaasa elama – huvi- tavalt kombel jääb ainult Hey- lelist inimlik mulje. Ülitaiibu- kas Amunds on kahvatu sell, kes on liiga iseloomutu, et olla maailma päästev ulmekange- lane, pahad on üleolevad kari- katuurid, naistes on eriti raske pärisinimesi ära tunda ja va- varikas on lugeda ka saekaat- ri lahmivalt ropendavast ja la- basest kambast.

Tõsi, et küllap peaks siis Amunds haritus nende taust- tal hästi silma torkama ja vist peaks *macho*lik roppus nalja- kas olema, aga kellele? Teisme- listele poisikestele? No loode- tavasti mitte, ikkagi kergesti mõjutatav iga ja nii.

Lõpetagem siiski positiiv- sel toonil: keskonnal läheb selles tulevikumaailmas hästi! Bensiini on jalaga segada ja Gröönimaa on veel paksu suu- salumega kaetud. Näib, et kui suurem osa jõukamast rahvast virtuaalmaailma kolib, võime me teised kergemalt hingata.